

in perpetuum una cum obediēti officio servari festinet, eadem decem librarum imminente pœna contra hæc prævaricantes, aut prævaricari sinentes. — Dat. 7 id. Mart. CP., imp. Domin. JUSTIN. P. P. Aug. anno 11. JOAN. V. C. CONS.

TIT. XIX.

DE HORTULANIS CONSTANTINOPOLITANÆ CIVITATIS.

NOVELLA CONSTIT. LXIV.

Antonio Contio interprete.

Idem Imp. Longino gloriosiss. præfecto felicis et regiæ hujus urbis.

PREFATIO.

Multæ undique nobis accusationes ex tempore multo contra felicis hujus urbis et ejus proastiorum hortulanos deferuntur, indignantis cunctis de ipsorum militia. Quæ autem delata sunt, talia quodammodo sunt.

CAP. I.

Aiunt ex corpore hortulanorum etiam pretiorum æstimatores (seu censitores) ut plurimum esse, et rem facere gravem. Quando enim horti dominus ipsam tradit hortulano mercedem subeunti, nihil aliud quam plantatum in ipso olus æstimant, et ejus æstimationem taxant, accipienti hortulano seu conductori. Cum redditurus est post implementum temporis conductor, tunc facere eos subtilissimam oleris æstimationem, ipsam vero in sextuplum et multiplex offerre: et siquidem ipsi quinquaginta aureorum sit olus, non minus trecentis, interdum etiam et pluris, hoc æstimare: et non usque ad hoc solum rei constituere inexplebilitatem, sed et majorem illam facere, ut plurimum, dicentes quod stercolinum iniecerunt terræ, et quædam inde habeant emponemata, et inde extollunt utique quoad possunt æstimationem, et super hæc pro æstimatione plantarum, (forte) arborum alias pretii accessiones facere, tametsi quando a dominis accipiunt, nulla talis expensa imputata sit, etiam hæc ut plurimum in pactis, contentibus hortulanis, quod et custodient implantatas arbores, et alias plantabunt. Sed æstimatores, etiam in se ipso similem rem paulo post fore putans, revera pro se ipso talem inexplebilitatem infert, ita ut si quidem miser sustineat dominus ex imperitia tantum sibi inferri damnum et sua recipere, alteri autem tradat hortulano ipsum hortum, et rursus sub illo idem patiatur, et ad hæc plus tertia forte aut quarta parte tanta, patiatur illius avaritiam, perditetur et ipso penitus excidere horti dominio, et a suis rebus abalienetur, fiat autem et ipsi major quædam improbitatis accessio. Nam si post hæc adveniens hortulanus addat quid priori redditui, et ipse ab hujusmodi conductione desinens exigat æstimationem, tanquam ex emponemata ipsius factam, quamvis nulla penitus accessio ex illius sedulitate facta sit, sed forte ab initio vel per temeritatem eorum qui tradiderunt, vel per desidiam, minoris quam par erat, locautium; quæ quidem nobis omnia supra omnem videntur esse malitiam et audaciam, quam reprimi volumus a tua excellentia, divinæ huic nostræ legi attendente, et ut quemadmodum hortulanus accipit hortum a possessore, ita et ipsum reddere debeat. Et siquidem olus habeat quando hortulanus ipsum accipit, et æstimatio sit ejus, similiter et in restitutione, subtili æstimationem oleris solius accipiat. Si vero non habeat, sed nudum accipiat hortum, sive habentem sterco, sive non, sic et restitutionem fieri oporteat: et simpliciter sic observari rei ordinem in tradente seu reddente hortulano, qualis fuit quando ipse accepit, nullo alio contingente domino damno: æstimationem autem olerum, non solum ab hortulanis fieri, sed a vocatis *summariis*, et ipsis horum peritiam habentibus, divinis nimirum propositis Evangelii. Non enim volumus possessoribus inutiles esse possessiones propter conductorum malitiam et inexplebilitatem. Propter hæc igitur congregatis his definiens, neque permittes fraudem aliquam inferri possessoribus, sed undique ipsos innoxios et indemnes custodies. Volumus enim in pari mensura et conditionem minorum erga hortulanos, et hortulanorum erga dominos esse, propterea quod undique paritas nobis cura est, et ne alterutra pars injuria afficiatur.

CAP. II.

Si vero quis terram spinosam squalidam locaverit, hic vero eam excoletur, culturæ mercedem accipiat, et veram oleris quod ibi erit æstimationem, atque ita sine negotio recedat, nulla avaritia, neque callide ex-

TIT. XIX. — 1. Fac. L. 198, D. de verb. sign. — 2. Fac. L. 18, D. de usufructu. — 3. L. 25, § 1; L. 61, D. locati. — 4. N. 30, c. 1, § 1.

cogitata arte in ea re admittitur: ut per hanc divinam nostram pragmaticam legem, et futuram ex ea dispositionem a tua excellentia, de cætero maneamus ab hujusmodi rebus immolestati, et non reliquis nostris super republica curis, etiam tales superveniant curæ. Quandoquidem nobis non parva, non magna nostræ reipublicæ pars extra sollicitudinem constituta est, omnia lustrantibus ipsis mentis oculis, et nihil inornatum, neque inordinatum, neque ambiguum manere volentibus. Commiseris autem, et pœnam quinque librarum auri contra eos qui posthac tale quid facient aut facere permittent. — Dat. CP., JOANNE CONSULE.

TIT. XX.

UT TERRULÆ AUT DOMUS, AUT VINEÆ SANCTISSIMÆ ECCLESIE MYSIÆ, IN REDEMPTIONEM CAPTIVORUM AUT ALIMONIAM PAUPERUM RELICTÆ, POSSINT ALIENARI SECUNDUM COMPREHENSAM HAC LEGE DISTINGTIONEM.

NOVELLA CONSTIT. LXV.

Integra deest apud Scringgerum præter superiorem titulum. Ea primitus latina fuit. Ejus epitome græca apud Haloandrum. Latina apud Julianum extat.

Scimus antea promulgasse legem. Hæc constitutio localis est, nam promulgata est de ecclesia Mysiæ, et jubet, ut si quis rem immobilem eidem ecclesiæ dederit, vel reliquerit certum redditum habentem: et adjecerit, ut in continentia pauperum redditus administraretur, (addit Haloander, vel ad redemptionem captivorum) hujusmodi legatum vel hereditas vel donatio nullo modo alienetur. Quod si incertus redditus eorum sit, domus autem relicta vel vinea procul a civitate fuerit in qua ecclesia sita est, cui legatum vel donatio facta sit, tunc liceat tales possessiones vendere. Sin autem domus vel agri aut intra civitatem aut circa muros ejus fuerint, testator autem voluerit venundari ea, et ex pretio eorum redemptiones vel alimonias fieri, tunc secundum tenorem verborum testatoris, et in his venditio celebretur. Talis enim rei actus firmissimus est. Qui iudicio conventus fuerit, si destiterit, condemnator, quippe malam causam habens, et prius in jus vocatus, et contestatus, et vocatus legitime, et non obtemperans. — Emissa mense aprili 14, anno imperii Justiniani sub JOANNE CONS.

DE ALIENATIONE RERUM ECCLESIE MYSIÆ RELICTARUM PRO CAPTIVORUM REDEMPTIONE ET ALIMONIA PAUPERUM.

Scimus antea legem promulgasse, per quam omnes alienationes ecclesiasticas inhibuimus. Sed postea alia lege prospeximus, quatenus liceat pro solutione ecclesiæ, vel alias quæ piis domibus deputatæ sunt, persolvere. Sed et hoc in nostra venit memoria, quod Martino viro sanctissimo, episcopo Clinate civitatis, firmam et ante legem nostram dedimus prohibentem eum ecclesiasticas res vendere, neque ex potentioribus necessitatibus ei imponant secundum suum propositum res ecclesiasticas alienare. Sed et in nostra venit memoria alia res, quam pro divinis fecimus vasis, pro quibus omnibus abdicavimus, ne cui liceat sacrosancta vasa vel venundare, vel obligare, nisi tantummodo in redemptionem captivorum: quia animæ redemptio aliis omnibus rebus pretiosior est. Sed hæc quidem antea. Subsecuta sunt quæ, nam ratione necessaria nobis fuit ad presentis legis memoriam. Venit etenim in presenti memoratus sanctissimus vir in hanc sanctissimam civitatem, et edocuit nos, multas terras sine redditu, vel domunculas, vel vineas relinquere ad redemptionem captivorum, vel pauperum alimonias, et alienatione prohibita memoratos actus, licet piissimi sint, attamen inhiberi, competens sibi, permitti legem hoc facere. Sancimus itaque, si quis reliquerit ad redemptionem captivorum, vel pauperum alimoniam, res immobiles, siquidem certus redditus est ex relictis rebus colligendus, manere legatum vel hereditatem, vel donationem, nulla alienatione mutilanda, cum possit ex redditibus redemptio vel sustentatio fieri. Si autem vel certus redditus non est, vel domus pene diruta, et longe ab ecclesia posita, vel vineæ, quarum fructus non semper similes sed varii, colliguntur, et incursionibus forsitan Barbaricis dediti, in his tantummodo speciebus permittimus venditionem hac speciali lege in memorata provincia fieri, si tamen domus

TIT. XX. — 1. N. 120, c. 9. — 2. L. 75, D. L. 15, § 5, C. de iudiciis; adde L. 53, D. de re iudic.

intra fines ecclesiæ vel vineæ juxta muros civitatis minime posite sint: ita ut in venditionis instrumento ipsa verba testatoris exprimantur, ut ei placuit venditionem fieri, et redemptionem ex his captivorum vel alimonias pauperum celebrari. Et si hoc ita subsecutum fuerit, habeat venditio firmitatem, liceat sine metu alterius legis, et œconomis ecclesiasticis, et viro sanctissimo episcopo vendere, et emptoribus habere easdem res firmo jure. Habebunt autem Dei omnipotentis crimen œconomi ecclesiæ, si pretia quæ acceperint in aliam causam consumperint, licet piissima sit, et non in prædictas duas tantummodo causas, ad imitationem legis quæ super sacrosanctis vasis alienandis lata est. Sic enim venditio necessaria procedat, ne actus piissimi exinde fraudentur, et animæ hominum inde pereant, cum et terrarum possessio et rerum immobilium non talem habeat curam, nec ita sit necessaria ut captivorum redemptio et vita egentium, quæ et animas salvant, et Deo omnipotenti placabiles sunt. Gravitas itaque tua quæ per hanc specialem legem nostra decrevit æternitas, tam effectu mancipare quam observare procuret.*

TIT. XXI.

UT FACTÆ NOVÆ CONSTITUTIONES POST INSINUATIONES EARUM, POST DUOS MENSES VALEANT; PARCIT AUTEM NON CUSTODIENTIBUS SUBTILITATEM CONSTITUTIONUM SUPER TESTAMENTIS IN RELINQUENDO QUADRANTE, AUT NON SUBSCRIBENDO NOMEN HEREDIS, AUT NON DICENDO.

NOVELLA CONSTIT. LXVI.

Idem Imp. AUG. Joanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli et patricio.

PREFATIO.

Semper legum nobis occasiones motorum negotiorum præbuerunt causæ. Pluribus enim nobis aditionibus factis occasione nostrarum constitutionum, quas super successione scripsimus: (quale est, ut oporteat testatorem propria manu heredis scribere nomen, et ex quantis uncis reputari oporteat Falcidiam, quam filiis parentes relinquunt, sive ex tribus, sive ex quatuor, sive etiam ex pluribus) et multis propter hoc periclitantibus testamentis cadere, ne complerentur quæ in eis scripta sunt: quia licet factæ sint leges, tamen non sunt cognite aut provincialibus, aut etiam hic nondum forte propositæ: nullique manifestatæ: necessarium existimavimus talia lege brevi corrigere.

CAP. I.

Sancimus igitur ex illo nostras constitutiones, quæ pro testamentis sunt, valere, ex quo in commune factæ sunt manifestæ. In provinciis autem, ex quo discretæ per metropolitans palam factæ sunt, vel postea factæ fuerint: ne legum ignorantia (secundum quod dudum tenuit) testamenta homines facientes, videantur prævaricari legem. Ut autem apertius adhuc causa declaretur, sancimus, si scripta fuerit hujusmodi lex, hæc post duos menses datæ ei temporis valere, et in republica tractari, sive in hac felicissima civitate, sive in provinciis, post insinuationem sufficienti hoc tempore omnibus manifestam eam constituere et tabellionibus ejus cognoscentibus virtutem, et subjectis agnoscentibus, legemque servantibus. Sic nulli omnino erit declinatio, ut nostram custodiat legem. Non enim volumus deficientium infringi voluntates, omnibus siquidem studemus modis ratas eas constituere. Cur enim culpabimus eos qui positas nostras ignoraverint constitutiones: vel si post paululum forte quam scripta lex est, et adhuc ignorata, decesserint testatores, et propterea in testamentis aut non scripserint propria manu heredum nomina, aut etiam tres uncias solum reliquerint filio, et non quatuor: in quo legem aut non positam esse contingit, aut positam, et eo quod nondum proposita fuerit, juste ignoratam? — § 1. Igitur etiam hactenus, licet antiqua constitutio sit, et in cognominis nostri posita constitutionum codice, quæ scribi propria manu heredis nomen disposuit, tamen plurimi præter ejus testati sunt virtutem, ignorantes ejus legislationem: et hactenus talia prætermissa denuntiantur nostræ potestati et omnibus semper talia poscentibus, veniam dedimus, quoniam non-

TIT. XXI. — 1. L. 29, C. de testament. N. 18. — 2. d. L. 29. — 3. d. N. 18. — 4. § 4, infra. — 5. d. L. 29. — 6. d. N. 18. — 7. d. N. 18. — 8. N. 107, c. 1; abrog. N. 119, c. 9.

dum fieri has manifestas evenerat: et sacras super his fecimus formas justam eis largientes veniam. Ne igitur importunitatem patiamur de his per singulos et dies et formas scribere cogamur: propterea sancimus (sicut dictum est) seniore quidem in Justiniano positam cod. legem valere, hic quidem ex quo insinuata est: in provinciis autem ex quo directa et palam facta est in unaquaque metropoli aut alia civitate. Tempore namque plurimo transeunte, et nostro codice ubique directo, non recte ignorabitur. — § 2. Alteram vero novellam, quæ inter constitutiones post codicem posita est, decernentem quod filiis relinquatur, valere et in hac felicissima civitate, et in provinciis post duos menses insinuationis, sicuti prædiximus: eo quod factis a nobis uniformibus constitutionibus de mensura institutionis filiorum, alia quidem Græcorum lingua conscripta: propter multitudinis frequentiam, alia vero latina, quæ etiam firmissima propter reipublicæ figuram est: illa quidem kalendarum Martiarum habet descriptionis tunc diem: non autem tunc insinuata est: alia vero est latina voce conscripta ad Salomonem gloriosissimum apud Afros sacrum præsulem tunc prætoriorum kalendis aprilis. — § 3. Quia vero neque græca lingua conscripta, mox palam facta est et directa, denique etiam quæ hic ad gloriosissimos præfectos sacrorum nostrorum prætoriorum conscripta est, id est, græca lingua, Majo mense insinuata est in eadem sede atque directa: ideo sancimus oportere ejus legislationem quæ de mensura institutionis filiorum eloquitur, valere hic quidem ex kalendis Majis, ut duos menses ei servemus: in provinciis autem ex quo hæc palam facta est, etiam ibi duobus mensibus post insinuationem servandis. Si vero nondum hactenus in omnibus provinciis destinata est, velociter et eam et alias, quæ forte non missæ sunt adhuc, aut etiam postea comitante Deo a nobis faciendas mitti nunc vel mittendas esse: quatenus nostræ constitutiones in metropolitans civitatibus fiant vel faciendæ sint manifestæ. Provincialium vero præsidem ipsos mittere eas, et missurus esse per omnes civitates sub unaquaque provincia constitutas: ut nullus de cætero occasionem sumat cujuslibet ignorationis. — § 4. Unde præteritum omne justam habeat veniam, valeantque defunctorum voluntates et dispositiones, vel si nuper factæ sunt, sicut eas illi fecerunt: vel si secundum prius tenentem legislationem literis propriis non scripserunt heredum appellationes, aut testibus eas non fecerunt manifestas, aut tres uncias et non amplius reliquerunt filiis. Non enim infringi (sicuti prædiximus) defunctorum volumus dispositiones: sed ratas esse per omnia declaramus: ut si vel proxime scripta sint testamenta post positionem legis, nondum vero contigerit constitutiones factas innotuisse: et superviventibus forte testatoribus non sunt mutata: maneat etiam sic institutiones, quæ ab initio secundum tunc certas extantes factæ sunt leges, propriam virtutem habentes, et non accusandæ eo quod tempore quo supervixerunt illi, eas non mutaverunt. Non enim omnia sunt in nobis, nec semper quibusdam tempus fit testandi repente, plerumque enim incidunt hominibus mortes, testandi eis potestatem auferentes. Quamobrem ab initio factum recte, eo quod non fuerit mutatum, non arbitratur postea mutari, aut aliquo modo infringi: sed immutatam manere quæ tunc placuit testatoribus sententiam, valideque servari. Erit namque absurdum, ut quod factum est recte ex eo quod tunc non erat factum, postea mutetur. — § 5. Collective igitur dicendum, percipiant filii relictas sibi (si ita contigerit) a patribus tres uncias ex testamentis ita factis, aut ante legis positionem, aut post positionem legis, antequam hæc tamen apud iudices innotescerent. Si vero adjectum sit testamentis, oportere quod reliquum est, eis impleri, secundum quod tunc legibus debebatur: hoc percipiendum secundum antiquas leges: ut si quid deest tribus uncis, secundum illas supplementum fiat, non in quadriuncio, quod postea quidem sancitum est, nondum tamen tunc agnuitum.

EPILOGUS.

Quæ igitur placuerunt nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem: præceptis propriis tua eminentia omnibus faciat manifesta, et qui in hac maxima civitate, et qui foris inhabitant: quatenus omnibus fiant palam quæ a nobis pro omnium cautela sancita sunt. — Dat. kal. Mart. Constantinop., Dom. JUSTIN. P. P. August. anno 11, JOAN. V. C. CONS.

— 9. In pr. supr. lic.

TIT. XXII.

UT NULLUS¹ FABRICET ORATORII DOMOS PRÆTER VOLUNTATEM EPISCOPI; ET UT DEPUTET PRIUS QUÆ CIRCA DILIGENTIAM ET STATUM FABRICATI ORATORII SUFFICIENT; ET UT EPISCOPI² NON DESINT SUIS ECCLÉSII; ET DE ALIENATIONE ECCLESIASTICARUM RERUM IMMOBILIUM³.

NOVELLA CONSTIT. LXVII.

Idem Imp. JUSTINIANUS AUGUST. Mennæ sanctiss. et beatiss. archiepiscopo Constantinopolitano, et universi ejus tractus patriarchæ.

PREFATIO.

Ea quæ de sanctissimis ecclesiis sunt, multis comprehendentes legibus, adhuc etiam alia lege egemus, ad exorta negotia, et rursus emergentia sufficiente. Plurimi namque nominis causa, non ad opus sanctissimarum ecclesiarum accedunt, deinde eas ædificantes, nequaquam curam ponunt, ut expensas quoque eis deponant decentes, et ad luminaria⁴ et ad observantium alimenta, et ad sacra ministeria: sed deserunt eas etiam in nudis ædificiis constitutas, et aut destruendas, aut omnino sacro ministerio defraudandas.

CAP. I.

Sanctimus igitur præ omnibus quidem illud fieri, et nulli licentiam esse, neque monasterium, neque ecclesiam, neque orationis domum incipere ædificare, antequam civitatis Deo amabilis episcopus orationem in loco faciat, et crucem⁵ figat, publicum processum ibi faciens, et causam manifestam omnibus statuens. Multi enim simulantes fabricare quasi orationis domos, suis medentur languoribus, non orthodoxarum ecclesiarum ædificatores facti, sed speluncarum illicitarum.

CAP. II. Ut⁶ qui ecclesias ædificent, quæ ad curam et constitutionem ejus et conservationem pertinent.

Deinde non aliter quempiam ecclesiam ex novo ædificare, priusquam loquatur ad Deo amabilem episcopum, et definiat mensuram quam deputat et ad luminaria et ad sacrum ministerium, et ad incorruptandæ domus custodiam, et observantium alimenta: et si sufficienter habere videtur, faciat prius donationem eorum quæ futura sunt deputari: et ita domus ædificetur. Si autem non sufficiat quidem aliquis ad hoc nomen⁷ forte desiderans, quo et ipse fabricator ecclesiæ vocetur, et vult aliquid tale facere (multæ enim et in hac regia civitate, et in provinciis ecclesiæ sunt, in quibus competenti quidem administratur modo, periculum vero ruinæ patiuntur per vetustatem aut etiam parvæ constitutæ sunt, et inordinatæ secundum desiderium eorum qui in eis deputati sunt) licebit ei unam talium ecclesiarum accipienti hanc ædificare: et hic voluntate Deo amabilis orthodoxorum episcopi res agenda est: sic enim poterit et sacra domus fabricator vocari, et nihil de suo superexpendere: deputatis jam circa hoc expensis oblati ab eis, qui etiam prius has expendebant.

CAP. III. De episcopis non residentibus in propriis ecclesiis, sic Julianus epitomator.

Illud quoque sanctimus, quatenus secundum jam a nobis prolatam legem⁸, Deo amabilem episcopi in suis ecclesiis maneat, et non relinquat quidem eas, tempus vero multum hic morentur, et cogant per provincias œconomos expensas sibi transmittere, et sanctissima ecclesia expendat, quod et ipse inde ei observare non patiat. Sanctimus igitur jam a nobis positam legem in sua manere virtute. Si vero defuerit Deo amabilis episcopus ecclesiæ suæ amplius tempus, nullam ei mitti expensam de provinciâ: sed illam quidem circa actus pios et sanctissimam ecclesiam expendi: ipsum vero hic errantem non expensis sanctissimam ecclesiam prægravare: cum certum sit, quod si plurimo tempore defuerit, quæ jam a nobis super eisdem sancita sunt, valebant.

CAP. IV. De alienatione rerum ecclesiasticarum immobilium.

Quoniam vero contingit jam nos sanxisse⁹, ut si qua in provinciis alienatio rei immobilis ecclesiasticæ faciendæ est, secundum decretum hanc procedere, sicuti dudum prolata a nobis constitutio dicit: agi vero decretum¹⁰ non solum præsentem Deo amabili episcopo civitatis, ejusque clero, sed etiam metropoleos episcopo: nec non et illud insuper est san-

Tit. XXII. — 1. N. 151, c. 7. — 2. N. 6, c. 2. — 3. N. 7. — 4. c. 2, infr. hic. — 5. N. 151, c. 7; adde N. Leon. 14. — 6. N. 125, c. 18. — 7. In pr. supr. hic; adde L. ult. in fin. D. de

ctum, ut si metropoleos sanctissimus episcopus futurus est venundare, sive ejus ecclesiæ sanctissimi economi, quid oporteat fieri: etiam hoc adjicimus, ut duo ex synodo quæ sub eo est, Deo amabilium episcoporum, quoscunque elegerit, ipsi intersint, et alia omni observatione custodita quæ jam sancita est, præsentia duorum Deo amabilium episcoporum adjiciatur: ut secundum se videatur cum sua synodo rem agere: et sicut ipse rem facit credibilem et sufficientem ei qui sub eo constitutus est, dum præsens est: ita et ipsi quæ sub eo est synodus præsens, per duos Deo amabilium episcoporum videbitur rem præbere cautissimam, summentem ex hujusmodi synodo testimonium.

EPILOGUS.

Hanc itaque nostram legem, et ad sedem tuæ beatitudinis, et ad cæteros sanctissimos patriarchas missam, ipsi per literas proprias sub vos metropolitani facietis manifestam, ut illi palam faciant sub se constitutis episcopis: ut nullum lateant quæ a nobis constituta sunt. — Dat. kal. Maji C.P., imp. DN. JUSTIN. P. P. A. ann. 12, JOANNE V. C. CONS.

TIT. XXIII.

UT CONSTITUTIO SACRATISSIMI IMPERATORIS DE SUCCESSIONIBUS NUPTIALIUM LUCRORUM, QUÆ APÆDIÆ, ID EST NON EXSTANTIIUM LIBERORUM, LUCRA INTRODU-CIT; OBTINEAT IN HIS FACTIS, QUÆ ACCIDERUNT POST CONSTITUTIONEM: IN HIS AUTEM FACTIS, QUÆ IPSAM PRÆCESSERUNT, LEONIS CONSTITUTIO LOCUM HABEAT.

NOVELLA CONSTIT. LXVIII.

Antonio Contio interprete.

PREFATIO.

Scimus Leonis¹ piæ memoriæ constitutionem de his scriptam, qui ad secundas perveniunt nuptias, sive viri sint, sive femina, et nuptiale lucrum procreatis ex illo matrimonio liberis sancte custodientem, et eum qui ita lucratur solius ususfructus dominum facientem: dominum autem illis conservantem, et jubentem ut si quidem filii vel nepotes moriantur nullo superstitio, per quem, qui ad secundas nuptias transit, dominio privetur: tunc immota et solida apud lucrantem etiam perveniat domini utilitas.

CAP. I.

Ipsam nos nuper² correximus, alia quidem statuentes, volentesque ut heredes mortuorum liberorum vel nepotum, sive parentes sive alii quicunque sint, habeant inde aliquod subsidium, lucrenturque etiam jure domini per eorum mortem quantum ex pacto non existentium liberorum erant lucraturi: reliqua vero pars ad heredes filiorum vel nepotum qui mortui fuerunt, perveniat: nihil enim a nobis occasione ususfructus immutatum est. — § 1. Hæc itaque et nunc, et in omne tempus obtinere volumus, præterquam in his filiis qui mortui fuerint ante nostram constitutionem. Postquam enim prevenit lucrum solidum jam adjectum ei qui ad secundas pervenit nuptias, liberis ante legem mortuis, nequicquam laboraverit nostra lex circa ea quæ lex³ piæ memoriæ Leonis antevertebat sub suam redegit potestatem. Itaque non solum filiis aut nepotibus non existentibus secure habebunt, quæ lucrati fuerunt, sed et si quid eorum apud alios est, secundum jus quod dominis competit, evincunt. Hæc igitur brevi lege comprehendentes, hujusmodi dubitationes tollimus, ne assidue super causis molestiam patiamur: sed lege hæc communi recolentes, his liberemur turbis, volentes servari formam quæ nostram legislationem præcessit, ei qui ante eam beneficio affici meruit.

EPILOGUS.

Tua itaque excellentia quæ a nobis hac de re constituta sunt in hunc modum omnibus manifesta propriis præconis et programmatibus efficere studeto. — Dat. 8 kalend. Jun. imp. Dom. JUSTIN. P. P. A. anno 12, JOANNE V. C. CONS.

operib. publ. — 8. N. 6, c. 2. — 9. N. 46. — 10. N. 7, c. 9. Tit. XXIII. — 1. L. 6, § 1, C. de secund. nupt. — 2. N. 2, c. 5. — 3. d. L. 6.

TIT. XXIV.

UT OMNES OBEDIANT JUDICIBUS PROVINCICIARUM ET IN CRIMINALIBUS ET IN PECUNIARIIS, ET IBI NEGOTIA EXAMINENTUR, NULO EXCEPTO PER PRIVILEGIUM: NEC HUC CONVENTI DEDUCANTUR, NISI SACRA PRAGMATICA FORMA EXHIBERI QUEMPIAM JUSSERIT.

NOVELLA CONSTIT. LXIX.

Imp. Just. Aug. Constantinopolitanis.

PREFATIO.

Unam quidem esse omnium perfectissimam virtutem arbitrandum est hominibus, quæ jura omnibus distribuit: hæc est ex causa cognominata justitia¹. Etenim unamquamque aliarum virtutum nisi subsequantur hujus bona, fiet nihil horum quæ competunt: itaque nec fortitudinem quæ non est cum justitia, laudabimus: cum scilicet patria lingua fortitudinem in armis, virtutem² appellet solum: et si quis ab ea justitiam subtrahat delictorum solummodo, non quorundam bonorum fiet occasio, quam in nostris provinciis intuentes contemni, lege placenti Deo eam corrolorare, et ad fortitudinem decentem reducere judicavimus oportere. Plurimorum namque alii quidem literas sacras, alii privilegia, alii pragmaticas formas, alii præcepta judicum, quidam alias ex aliis advenientes occasiones sibi peragunt peccandi: quidam in provinciis et extra eas litigare simulant. Qui enim in quolibet loco male patitur, aut aliquod suorum amittit, aut de terminis terræ litigat, aut de proprietate, aut de possessione, aut de hypotheca, aut de alio quocunque: quomodo valebit in alio loco probationes horum quæ pertulit exhibere? hæc enim agentes, ostendentesque potentiam³ solam et fortitudinem, ita juste credentes talia machinantur: et hæc homines perpetrant tanquam perpetuam virtutem habituros se confidentes, et non respiciunt ad millia et decies millia exempla, quia sero tandem et in personis numerabilibus ex potentibus videmus potentes procedere, et ex divitibus divites: in omne autem ævum pene ex potentibus processerunt inanes, ex divitibus autem pauperes: dum patrum injustitiam soboles per se secuta: et non cogitant neque reputant, quoniam quod ipsi quasi per se machinantur potestatibus utentes: hoc forsitan contra eos qui ex eis procreantur, agunt: non eadem potentia sequente sobolem, quæ illos sequitur.

CAP. I.

Hæc⁴ considerantes, præsentem ponere legem existimavimus oportere: et præcipimus omnibus in provinciis judicibus quicunque nostris obediunt sceptris in universa ditione, et quæ ascendentes videt: et quæ occidentem solem, et quæ ex utroque est latere: ut unusquisque in⁵ qua provincia deliquit, aut in qua pecuniarum aut criminum reus sit, sive de terra et de terminis, sive de proprietate, sive de possessione, aut hypotheca, vel de quolibet alia occasione: illic etiam juri subjaceat: (hoc enim apud legislatores præcedentes varie dictum est, licet non pure, et sicut nos illud consideravimus) ut ultra terminos litigare non quaerat. — § 1. Sive enim magna delicta sint, sive contractus consistant, oportet omnibus modis super eis et conventiones esse, et scripturam, si opus fuerit, et examinationem provinciam propter facilem probationem: sive quidem in parvo quispiam similiter delinquit: sive majus adhuc peccatum fiat: quale est si nec in parvis jure potiat, sed expectet venire in extraneæ terræ provinciam: illic eum convenire, et de talibus litigare: quem neque præsentem, neque in provincia forsitan, propter virtutem illius, aut infirmitatem suam convenire poterat competenter. Quid enim erit durius, quam læsum circa sublationem bovis, aut equi, aut jumentorum alicujus, aut pecudum, aut (ut exiguum dicamus) domesticæ gallinæ, hunc cogi non in qua auferitur provincia litigare, sed alibi currere, et ibi probationes horum quæ pertulit exigi: et aut plures expensas pati, quam rei æstimatio est, aut inopiam ingemiscens ferre? Hinc nobis multitudo plurima est interpellantium quotidie: et crebro in talibus causis inquietamur parvarum gratia occasionum: et ipsi multas sustinentes importunitates, et videntes plurimam quidem multitudinem virorum, plurimamque mulierum ex propriis locis agitas, et ad hanc venientes felicissimam civitatem: quorum plurimi etiam mendicantes et afflicti hic agunt: interdum quoque hic moriuntur.

Tit. XXIV. — 1. N. 50, c. 9, § 1. — 2. For. L. 1, § 6, D. de postulando; L. 4, pr. D. de his qui not. infam.; L. 21, in fin. pr. D. de captiv.; L. 15, C. de postum.; — 3. Authent. Quis in provincia, C. ubi de criminib.; L. 7, § 4, D. de accusantib.; L. 28, § 15, D. de penis; L. 4, D. de re militari; L. 3, in fin. D. de offic. presid.; L. 54, in fin. D. de procur.; L. 2,

CAP. II. De præsentibus reis.

Si igitur fuerint ambo in provincia et actor et reus, nequaquam ad aliam provinciam causa trahatur, neque ad hanc felicissimam civitatem, neque ex privilegio cujuspiam, neque ex jussione: sed illic decidatur. Si vero alter quidem adest, alter autem abest: qui vero præsens est, ex domo absentis injustitiam patitur: conveniatur omnibus modis ipse qui injustitiam egit, sive curator, sive conductor, sive quicunque sit ejus: et liceat ei secundum provinciam spatium, et secundum legem communem antiquitus positam inducias accipientem, nuntiare quæ de his gesta sunt, illi ad quem causa refertur. — § 1. Sed si quidem vicina provincia est in qua hoc agitur, una aut duabus mansionibus in medio provinciarum constitutis: quatuor ei mensium dare inducias: si vero majus sit spatium, sex. Si vero ex Palestina forsitan, aut ex Ægypto, aut ex spatio gentium longinquarum, menses octo ad hoc sufficient. Si vero ex Hesperis gentibus, aut Septentrionalibus, aut e Lybia: tunc quod etiam præcedentibus legislatoribus sufficiens visum est esse tempus determinatum, hoc est novem mensium: ut ille (si quidem ipsi nuntianti credat) litem illi eam committat. Si vero aliquid aliud de illo sapit, alium dirigat suscepturum modis omnibus actionem, et completurum omnino quæ decernenda sunt: nisi appellatio fuerit subsecuta, sive in majori, sive in minori causa. Si autem ille quidem nuntiet⁶, ille vero non ordinet, et statutum transeat tempus: tanquam firme agentem eum qui conventus est, et pro absente persona, etiam invitum representet negotii judex apud suum tribunal, et causam examinans præsentem eo qui conventionem suscepit, condemnet etiam cum in quo obnoxius apparuerit, et insuper illum post hujusmodi admonitionem mittere in provinciam non volentem: si tamen omnino obnoxius apparuerit, et si quidem locuples sit: ipse exigatur quæ decreta sunt, si vero minus sit quod habet, ut non sufficiat in ista condemnatione: tunc et de absentis rebus compleatur victori damnum hujusmodi.

CAP. III. De absentibus reis⁶.

Si vero neque ipse apparuerit, qui dominum litis præsentare jussus est, aut qui pro eo legitime cogatur: tunc vocetur quidem legitima voce, non autem obediens condemnetur et absens, secundum schema quod appellatur eremodicium, id est, desertæ causæ. Nam qui per contumaciam deserit, in nullo minor⁷ præsentem putabitur. Si vero ille quidem forsitan advenit, aut miserit quempiam, accusator autem desit, tunc et absolvere eum, et damna⁸ ejus mederi calumniatorem cogat, sic erunt temperiores: sic peccare cessabunt: sic non putabunt potentiam divitiarum justitiæ prævalere. — § 1. Nec latet nos, quia forsitan nec sufficiat hoc ad perfectissimam causæ medelam: cum judicantes potentioribus magis quam justiora volentibus et ad provincias venientibus præsent. Sed tamen novimus plurima injustitiarum curata ab hac legislatione, magis autem quantum ad nos est, totum erit sanatum; namque non aliter tradimus cingula, nisi⁹ prius jururandum subierint hæc accipientes, juste omnibus judicare, et puras servare manus. Non puto post præsentem legem altero quolibet egebimus augmento, si illi quidem juste judicant ad legem simul et jururandum respicientes.

CAP. IV. De fori præscriptione tollenda.

Arripit¹⁰ autem nullus provincialibus cingulis violentos, nullo utens privilegio, aut potestate, aut forma: nisi forte sacra nostra pragmatica forma occasione publicæ causæ præcedens, exhibitum hic quempiam inferri præcipiat: aut ex lege hoc faciat, quale est super appellationibus: licet etiam hoc ex multa parte curavimus, plurimos majorum judicum in provinciis appellationum constituentes, ut apud illos magis appellatio, quando non de maximo negotio fuerit questio, quam in hac examinetur maxima civitate. — § 1. Hanc dicentes justitiæ legem, adhuc potius faciemus eam justiore, si nulli permittamus habere contra eam quædam privilegia: neque excipi ab hac lege quolibet privilegio: nec si cuilibet sanctarum ecclesiarum largitum sit, aut alicui venerabilium xenodochiorum, aut aliis venerabilibus domibus, aut aliis cuilibet ipsarum domum imperialium, aut sacro patrimonio, aut sacris privatis, quæ memoriæ post supremum honorem secundo loco sunt posita: nec si aliquibus judicibus, aut in potentatu positis, aut omnino sub nos constitutis hominibus, sed obediatis omnes legi, et succumbentes justitiæ sanctioni, honorent eam, et per omnia habeant sortem: non solum in semetipsis respicientes, sed etiam in futuras successiones: et scientes quia nihil pene in semetipso manet, sed currit natura, semper multas evolvens mutationes, quæ neque prævidere facile est, neque prædicere: solum-

§ 4, L. 19, § 2; L. 36, in fin.; L. 45, D. de judiciis; L. 2, C. ubi de rationib. tot. tit. C. ubi de criminib.; N. 2, c. 8, in fin.; — 5. L. 2, C. ubi in rem; L. ult. C. de dilationib.; — 6. Adde N. Leon. 108. — 7. N. 90, c. 9. — 8. N. 15, c. 1. — 9. N. 8, c. 7. — 10. L. 4, D. ad leg. Jul. de vi priv.

modo Deo, et imperatore sequente Deum, hæc gubernare mediocriter et mansuete valente. — § 2. Si vero quisquam utatur aliquibus sacris formis, siye pragmaticis, siye aliis, de tali quodammodo sibi largitis: erant omnino infirmæ, iudicibus maximam solventibus penam, si omnino susceperint: et non hoc quod fit, solummodo meditabuntur, sed quod etiam faciendum est: etenim si posthac tale aliquid impetretur ab aliquibus nostrorum subjectorum, aut ab alio quolibet, quibus prius interdiximus, inter quos complectimur (sicut dictum est) ecclesias, et venerabilia monasteria, et sacras nostras domos, et sacra privata, et sacrum patrimonium: neque hoc omnino valebit. Erit autem hæc lex ubique suam juste extendens virtutem, et simul quidem futura caute constituens, simul autem quod præterit curans. — § 3. Scitote igitur omnes subjecti, quos Deus nostris progenitoribus et nobis donavit, quoniam hanc vobis damus legislationem, omnem vobis cautelam conferentes: et neque itinere fatigabimini longiore, neque adversus maximos lacrimabitis: neque nos culpabitis tanquam hæc non corrigentes: sed unusquisque de proximo respiciens penam, in quibus forte damnificatur atque læditur, et hanc curam videns, magnum et bonum laudabit Deum, qui hæc nos sancire bene et juste illuminavit. Sit ergo pena talia committentibus aut suscipientibus iudicibus et cinguli casus, et decem librarum auri damnus.

EPILOGUS.

Gloriosissimi igitur præfecti nostrorum sacrorum prætoriorum, qui per omnem subjectam terram consistunt, legem hanc cognoscentes proponant, et per dioceses sub se constitutas, et in omni Italia, et Libya, et insulis, et Oriente, et quodcumque in Illyrico est: ut sciant omnes, quomodo eorum curam habemus, Deo qui tanta nobis contulit offerentes legem: qui magnam nobis pro eis recompensationem dabit, dum talia pro causa subjectorum salutis sanciverimus: proponatur Constantinopolitani civilis nostris. — Dat. kal. Jun. Constantinop., imp. JUSTIN. P. P. Aug. anno 12, JOAN. V. C. CONS.

TIT. XXV.

UT ORDINARIE PRÆFECTURÆ URBANÆ ET PRÆTORIANÆ DUE ET PRÆFECTURÆ QUÆ IN CINGULO ET QUÆ IN ACTU SUNT, SOLE, NON ETIAM HONORARIE LIBERENT A CURIALI FORTUNA.

NOVELLA CONSTIT. LXX.

Imp. JUSTIN. AUG. Joanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario et patricio.

PREFATIO.

Plurima horum quæ olim sancita sunt, neglecta, et non facile in republica tractata, omnino visa sunt absque lege et sine legislatione consistere. Novimus enim quia antiquitas erat quedam præfecturæ figura, quam honorariam vocabant, codicillis ab imperio super ea collatis: hanc autem ita nominabant, ut nihil aliud nisi purum honorem iis, quibus præbebatur, conferret, quæ curiales non liberabat a fortuna curiali, nisi quis eam ipso opere ministrasset: et sicut de gloriosissimis magistris militum videbimus, quia nullus ex magisterio armorum eripitur fortuna curiali, nisi cum opere gesserit, (nam et magisterium militiæ præfecturam esse nostræ dicunt leges: puri vero magistrorum militiæ codicilli solam præsentem dignitatem, fortuna non liberantes,) sic etiam in ipsa præfectura si futurus sit aliquis liber hujusmodi fieri fortuna, necesse est in ipso cingulo designatum, ab ea curiæ vinculis liberari.

CAP. I.

Renovamus igitur hujusmodi legem, sancientes, si quando visum fuerit imperio honorare curialem, ut etiam liberet fortuna, dare ei codicillos administrationis, et præparare eum in talibus constituit sedibus aut cingulis urbana præfecturæ senioris Romæ, et novæ videlicet hujus nostræ, aut in prætorianis tribunalibus, et Orientis, et Hesperia, et Libyæ nec non et Illyrici: quos omnes sub nobis fecit Deus: et ita libertate frui, quatenus magno promeriti honore, et in carpentis vecti, et clamores præconum audientes, insuper judiciales conscendentes sedes, hujusmodi fortuna liberi constituentur. Si vero solo eos participare voluerit honore,

11. l. 13, C. de sentent. et interloc. — 12. N. 79, c. 2.
Tit. XXV. — 1. N. 38, in pr.

fieri quidem codicillos, et his dari: tantum vero valere hujusmodi imperialem largitatem, ut ille honoratus quidem sit, et maximæ curiæ pars esse videatur: non tamen neque provinciali curia, neque ejus albo liberetur: sed maneat sub antiqua fortuna, solum lucratus honorem: et ita gratias agens Deo et imperio, quia migravit, eum ad meliora prioris tranquillitatis educens. Sitque etiam hoc additamentum imperialium præmiorum, quod neque publicum minuit, neque fortuna, neque consuetis ei functionibus privans curialem: et ei qui hanc promeruerit, etiam præsentem addens fortunam, et ostendens honoratorem, et aliis curialibus dignitate solummodo præcedentem.

EPILOGUS.

Quæ igitur placuerunt nobis, tua celsitudo servare festinet: sciens quia neque curiales minui, et honoratorem eos omnibus demonstravimus: ut sciant hæc civitates per tua præcepta, quatenus imperio datur. — Dat. kal. Julii CP., imp. DN. JUSTIN. P. P. Aug. anno 12, JOANNE V. C. CONS.

TIT. XXVI.

UT AB ILLUSTRIBUS, ET QUI SUPER EAM DIGNITATEM SUNT, OMNIMODO SUPER PECUNIARIIS CAUSIS, SED ET INJURIARUM CRIMINALITER PER PROCURATORES DICANTUR: CLARISSIMIS AUTEM IN PECUNIARIIS LICERE EIS ET PER PROCURATOREM ET PER SE LITIGARE.

NOVELLA CONSTIT. LXXI.

Idem Imp. JUSTINIAN. AUG. Joanni gloriosiss. prætoriorum per Orientem præfecto, iterum exconsuli et patricio.

PREFATIO.

Quæcumque procedunt quidem quasi honoris causa, schematis melioris sunt: quod autem hinc eventum, non honorem, sed forsitan etiam quandam læsionem inferens, hoc bene habere iudicamus brevi mederi lege. Pertur enim quibusdam constitutionibus, ut nulli clarissimorum liceat per se litem exercere, sed per procuratorem omnino. Sed hanc quidem antiquitas pro dignitatum honore scripsit: multos autem conspicimus dignitates quidem adeptos, et inter clarissimos inscriptos, aut comites, aut tribunos, vel si qui alii consistunt hujusmodi: substantia vero minoris dominos, ut penitus non sufficiant ad procuratores ordinandos, et propter hoc agendas expensas.

CAP. I.

Sancimus igitur usque ad magnificentissimos illustres hæc valere, et modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere causas: nec non etiam injuriarum per procuratorem criminali modo movere, secundum quod datum est eis super hoc privilegium: ne cogantur aut sedere cum iudicibus cum iudicant: aut stare rursus tanquam litigantes: ex utroque enim causa videtur incauta, aut dignitatibus injuriam sustinentibus, aut judiciali schemate indigne procedente. Post magnificentissimos igitur illustres, omnibus licentia sit volentibus procuratores ordinare, et per se lites exercere, nulla ex hoc neque prohibitione, neque damno, neque pena inferenda eis.

EPILOGUS.

Tua igitur eminentia, quæ visa sunt nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, quæ moris sunt super his agens. — Dat. prid. non. Jun. Constantinop., P. P. imper. DN. JUSTIN. AUG. anno 12, JOANNE V. C. CONS.

Tit. XXVI. — 1. l. 25, C. de procuratorib. — 2. Authent. Hoc jus, C. d. 1. — 2. l. 1, C. de injur. — 4. l. 3, C. ubi senatores.

COLLATIO SEXTA.

TIT. I.

UT HI QUI OBLIGATAS SE HABERE PERHIBENT RES MINORUM AUT OBLIGATI SUNT EIS, AD EORUM GUBERNATIONEM PENITUS NON ACCEDANT: ET CURATORES NULO MODO SUSCIPIANT CESSIONES ADVERSUS EOS: QUORUM CURATIONEM AGUNT, AUT EGERUNT: HÆC AUTEM GENERALITER VALEBUNT IN OMNI CURATIONE, IN QUIBUS PERSONIS LEGES CURATORES PRÆBENT: ET DE GUBERNATIONE PECUNIARUM COMPETENTIUM EIS, QUORUM NEGOTIA ADMINISTRANTUR: ET QUANDO EAS RECONDJ AUT MUTUARI OPORTET, AUT EX EIS REDDITUS COMPARARI.

NOVELLA CONSTIT. LXXII.

Imp. JUSTIN. AUG. Joanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario et patricio.

PREFATIO.

Omnia quidem legislatori reipublice in magna cura sunt, quemadmodum optime se habeant, et peccati nihil relinquatur: præcipue autem instrumenta minorum, et quæ circa eos curatio est, studiosa cura est eis qui proferendi leges a Deo licentiam perceperunt: dicimus autem de eo qui imperat. Multas itaque causas audivimus, ubi administrantibus curatoribus cessiones factæ sunt adversus minores, siye puberes, siye impuberes quidem, in secunda tamen ætate constitutos: et mox efficiuntur eorum domini facultatum, aut non existentia forsitan debita subeuntes, aut parvo pretio cessiones accipientes, eorum quæ sunt undique fragiles: aut etiam celantes de suscepta existentia in minorum rebus, et ita cessiones accipientes secundum multas et plures occasiones. Quid enim homo ad malitiam semel deditus non adveniatur, ut minorum res proprias faciat?

CAP. I. Quotutores vel curatores pupillo vel adolescenti esse non possunt.

Hæc omnia lege corrigere volumus, præcipue illud, ut si quis obligatum habuerit minorem, aut ejus res: hunc non omnino ad curatorem ejus, vel si a legibus vocetur, accedere, quid enim non agat pro se dominus ejusdem existens, et adversarii rerum detentator nuper effectus? Propter hoc enim et illud sancimus, ut si apertissime manifestum est, quia is qui sit administrator, ipse est juri minoris obnoxius: neque ipse curator erit, necubi aut cautionem furetur, aut alias probationes quæ erant minoris, corrumpat: et curatio fiat ei rerum interitus propriarum. Hoc itaque lege tutissima colligetur, ut nullus eorum qui obligatas perhibent habere res defuncti, ipsumque minorem et ejus res, aut etiam qui aperte obligatus existit, ad curatorem ejus accedat: neque habeat licentiam tale aliquid agere.

CAP. II. Ut tutori qui factus est pupilli debitor aut creditor, curator adjungatur.

Sed et si quis jam eorum gerens, obligatum sibi effectum habeat minorem, in se forsitan hereditate perlata cuspis, qui minorem habuit obligatum, aut alia hujusmodi occasione: non jam solum eum esse fidelem ad impuberem aut adolescentium curam, sed conjungi tutorem alteram aut curatorem, (hoc quod in plurimis legum casibus invenimus) ad custodiam ille, ne fiat adversus adolescentem, aut ejus substantiam, ab eo, qui eum habet obligatum, in medio ulla malignitas: sed hoc ipsum observet, ejusque jurandum, jurans in ordinatione, quia hoc custodiet, etiam eam, quæ ex proditione ad concuratorum pena est, reformidans.

CAP. III. Ut a tutela vel cura nullus debitor prætextis excuseur nisi hoc probaverit.

Ut autem non demus recusationem omnibus hominibus tutelæ vel curæ, si dicant quia obligatas habent res adolescentium, aut aperte obligati sunt, sancimus, si quis dixerit obligatum se habere minorem, aut ejus res, aut etiam minoris parentes, mox ostendere hoc ipsum recusationis tempore apud eum qui dedit curatorem, et absolvi: aut si incertum est hoc, præ-

Tit. I. — 1. Abrogatur l. 8, C. qui dare tutores l. 7, C. de excus. tut. — 2. Abrogatur l. 12, D. de reb. eor. qui sub tut. — 3. d. l. 8, C. qui dare tut. — 4. d. l. 7, C. de excus. — 5. Authent. Minoris, C. qui dare tutores — 6. Fac. l. 6, § 15, D. de excus. tut. — 7. d. l. 12, D.

beat ad sancta eloquia jurandum, quia ex veritate obligatum eum se habere credens recusat: et si hoc factum fuerit, tutelam non contingere, neque curam: sed eum ab ea re procul expelli, ne ex hoc ipso hostem, et non curatorem adolescentulo præbeamus.

CAP. IV. Si tutor vel curator se debitorem vel creditorem esse ab initio tacuerit.

Si vero tacuerit in initio hoc, et factus fuerit curator: sciat omni actione adversus minorem, si vera fuerit, se casurum, propter hoc quod ex studio adversus hanc nostram legem firmetur. Sed si quis aperte obligatus existens tacuerit, sciat etiam iste, quia sustinebit penam, quod non possit redhibitionibus aut aliis solutionibus debiti se miscere tempore curationis forsitan arte compositis.

CAP. V. Ut curatores nullo modo cessiones suscipiant adversus minores.

Quod si quis (sicut dictum est) factus curator, deinde minoris res fuerit perscrutatus, et cessiones in semetipso, aut per donationem, aut per venditionem, aut alio quolibet egerit modo: sciat omnino infirmum esse quod ab eo fuerit factum: et neque per se, neque per interpositam personam tale aliquid agi: sed undique invalida hæc talia fieri, tanquam si neque ab initio facta fuerint. Manifestum est namque, quia si in talium cogitationem inciderit, omnia agi et disponi ad interitum suæ animæ, et ad rerum, quæ ejus quasi videntur, utilitatem. — § 1. Et non solum donec fuerit curator; prohibemus eum ab hujusmodi cessione: sed neque postea gerere concedimus: ne forsitan hoc considerans, abscondat rem, et præordinans illud male, postmodum dum a cura cessaverit, et latere fecerit quod maligne egerit, forte jam nunc non curator existens cessionem accipiat, et rem maligne disponat. Tunc enim infirmum esse volumus quod agitur, et non posse ullam actionem valere cessam adversus eum, cujus prius curam administraverat, sed pro non factis id esse, et lucrum fieri adolescentis: licet hæc cessio pro veris causis facta sit: non tunc remeet rursus ad eum qui cessit, tanquam si nihil quasi in medium contra legem visum fuerit actum: sed cadat ab eis, quæ ex hoc sunt quesita propter transgressionem nostræ legis, et hæc minorem lucrari. Nam si non hanc imposuimus penam: facilia erunt ea quæ sunt malignitatis, et eum qui cessit, faciet iterum movere: et per medium ea que sunt cessionis, recipiet, legem per suam malignitatem circumveniens. Et hæc dicimus in omni curatore, in quibus omnino curas aliquorum introducunt leges, prodigorum forte, aut furiosorum, aut amentium, aut si quid aliud jam lex dixit, aut si quid inopinabile natura adinvenit.

CAP. VI. De administratione pecuniæ pupilli vel minorum.

Quoniam autem videmus curatores, quicumque Dei memoriam habent, ad curam difficulter accedere (nam plurimis volentibus ea que minorum sunt impie in se vertere, amabilis est res et appetibilis) videmus autem præcipue difficilem esse curatorum causam propter fœneratorum necessitatem: sancimus nullam necessitatem ex legibus esse curatoribus minorum pecunias fœnerare, sed caute reponere et reservare: quoniam melius est eis in antiquis tutamen manere, quam usurarum appetitione etiam antiqua pecunia cadere, et periclitari quidem curatorem, si non mutuaverit, rursus autem si mutuaverit, periculum sustinere, facti forsitan in debitis detrimento. Si vero ipse sponte mutuarè voluerit, sub obligatione forte pignorum, aut sub aliis, quæ putantur indubitata, cautelis: tunc habeat quidem duorum mensium per singulos annos inducias, hoc quod leges laxamentum vocant: sciat autem mutui periculum omnino ad se venturum.

CAP. VII.

Si vero habeat redditus sufficientes, is cujus cura administratur, eos expendat. Si vero plus sint, quam sufficiat, quod plus est, reponat. Quod si mobilis forte ejus cujus cura administratur, substantia est: tunc illud solum mutuarè curator cogatur, quantum ad dispensationem sufficit adolescenti, ejusque rebus: quod vero plus est, caute recondatur. Licet autem ei cum omni subtilitate perscrutari, si aliquos forsitan invenire caute poterit redditus, et comparare minori ex abundantibus pecuniis, modicis functionibus publicis obligatos: venditorem vero habentes idoneum, et opulentos redditus existentes: damus enim ei licentiam et hoc agere: scienti quia si quid horum neglexerit, hujusmodi emptio ipsam respiciet periculum.

CAP. VIII.

Si vero tantum solummodo sit minoris aurum cujus usura vix eum et qui ejus sunt pascere, et aliquam aliam ei præbere vitæ dispensationem sufficiat: tunc necessitatis ratio nos etiam ad hoc vocat, ut cura-

de reb. eor. qui sub tut. — 8. Authent. Novissimo, C. de administr. tut. — 9. Abrogatur l. 12, § 1, l. 13, l. 58, § 3, D. de administr. et peric. tut. l. 24, C. de administr. tut. — 10. Authent. Quod nunc, C. de curat. furios.